

BOLDAN, Kamil – DRAGOUN, Michal – MAREK, Jindřich – STUDNIČKOVÁ, Milada. *Knižní kultura českého středověku.* Dolní Břežany: Scriptorium, 2020. ISBN 978-80-7649-012-3.

V roce 2020 vyšla z pera Michala Dragouna další knížka z prostředí kodikologie a knižní kultury českého středověku, tentokrát ve spolupráci s Jindřichem Markem, Kamilem Boldanem a Miladou Studničkovou. Soustředí se na písemnictví latinského kulturního okruhu do roku 1500 v Českých zemích, ale zejména na území Království českého a Markrabství moravského. Týká se jak knih rukopisných, tak i tištěných. Autoři si dávají za úkol shrnout dosavadní poznání o knižní kultuře spolu s nejnovějšími výzkumy a doplnit tak tři desetiletí starou publikaci *Česká kniha v proměnách staletí*.¹

Pojem knižní kultura (angl. *book culture*) zahrnuje nejenom samotné knihy po obsahové i formální stránce, ale i okolnosti jejich vzniku, technické provedení, výzdobu a její význam, pozdější osudy rukopisných kodexů i inkunábulí, a zejména jejich vliv na recipienty a společnost. Opo-

menuty nejsou ani knihovny a sbírky, ať už se jedná o klášterní, církevní, nebo univerzitní prostředí.

Publikace je členěna do statí přibližně odpovídajících různým fázím vývoje knižní kultury v Českých zemích, které jsou dále členěné ve starších obdobích na století a později od období lucemburského i tematicky. Nalézt můžeme kapitoly o knižní kultuře doby přemyslovské a lucemburské (Michal Dragoun), období husitského a vlády Jiřího z Poděbrad (Jindřich Marek), a nakonec doby jagellonské do roku 1500 (Kamil Boldan). Zvláštní průřezovou kapitolu věnuje Milada Studničková rukopisům iluminovaným. S přibývajícím rozsahem knižní kultury v průběhu staletí se pochopitelně rozšiřuje i vědomostní základna a statě nabírají na objemu. V období jagellonském vedle rukopisů přibývají i staré tisky.

V nejstarším období pochopitelně převládaly institucionální klášterní a kapitulní knihovny, posléze se objevují ve středověku méně známé farní knihovny a osobní knihovny farářů nebo biskupů, které se soustředily zejména v okolí významných kostelů a byly využívány kleriky ze širokého okolí. Postupně se okruh osob, které zakládaly osobní knihovny, rozšiřoval, a vznikaly i knihovny mimo církevní prostředí, zejména v řadách vyučujících a studentů pražské univerzity a významné šlechty (zejména panovníků). Mezi institucionálními knihovnami nalezneme kromě klášterních a kapitulních knihoven také knihovny univerzitní, a to včetně knihoven konkrétních kolejí. Literárně se jednalo zpočátku o knihy liturgické, knihy kázání, klášterní analý a kroniky, později se přidávaly i knihy raného humanismu (okruh osob kolem Karla IV.), traktáty (včetně kanonického práva) a filozofie, odborná a univerzitní literatura, beletrie (také poezie) i biografie.

Mezi tematické okruhy probírané v pozdějším období patří i úloha knihy a knihoven ve válečných letech, jejichž události způsobily zánik mnohých z nich. Opisování knih však neustalo a vojenské konflikty přispěly k rozšíření množství žánrů a námětů. Autoři se věnují také proměnám žánrové skladby, vlivům a postupnému pronikání národních jazyků do dobové literatury, vnímání knihy a jejím úlohám v různých sociálních prostředích od panovnického dvora přes univerzity a školy, různé církve až po města a jejich obyvatele. Opomenut nezůstává ani knižní obchod, import zahraničních knih, knihtisk na území Českých zemí, koexistence rukopisné a tištěné knihy, postupný přerod skriptografie v typografii a kodikologické náležitosti knih jakožto fyzických objektů.

¹ BOHATCOVÁ, Mirjam et al. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990.

Dále publikace přináší přehled zásadních iluminací, které utvářely a ovlivňovaly vývoj knižní malby a jejího stylu v Českých zemích. Milada Studničková rozebírá nejen samotné iluminace, ale věnuje se i jejich zahraničním inspi- racím, srovnává vyobrazení v celoevropském měřítku, vy- zdvihuje autorský záměr, poukazuje na vliv dobového my- šlení a jeho přelivu do způsobu zobrazování událostí a jevů v knižní malbě. Rozvádí také, ve kterých prostředích se ilu- minované rukopisy nejčastěji objevovaly, kdo je objednával a za jakým účelem, kdo je vyhotovoval a jaké prostředky k tomu používal.

Faktograficky bohatá publikace doplňuje popis knižní kultury mnoha konkrétními příklady. Hutnost informací z ní dělá spíše monografii, po které odborník sáhne, když potře- buje konkrétní poznatky nežli knihu na běžné čtení. Obrázky vhodně doprovázejí text (po vzoru samotných středověkých

rukopisů) členěný ve dvou sloupcích, a podporují tak čte- nářovu představivost. Kniha je vedle rozsáhlého seznamu literatury opatřena také jmenným a věcným rejstříkem, rejs- tříkem rukopisů a stručným anglickým shrnutím.

Relativně velký formát knihy a lesklý papír, kvůli kte- rému značně nabírá na hmotnosti, mírně znesnadňují čtení, ale na druhou stranu i zásadně zlepšují kvalitu obrázků. Cel- kově je publikace vydařeným obohacením české historické a kodikologické knižní scény.

Jana Srnková

Masarykova univerzita

Ústav pomocných věd historických a archivnictví

Arne Nováka 1

602 00 Brno